

<i>Symphoricarpos albus</i> Blake		+	+
<i>Syringa vulgaris</i> L.	+	+	+
<i>Tilia platyphyllos</i> Scop.	+	-	-
<i>Weigela florida</i> DC.	+	+	+
<i>Viburnum fragrans</i> Bge.			+
<i>V. lentago</i> L.			+
<i>Zanthoxylum americanum</i> Mill.		+	+

Примітка: "+" – наявність виду в насадженні, "-" – відсутність даного виду в деревостані

Парк був закладений на вилученій з природного лісового масиву частині лісу, де було прорізано головну та декілька поперечних алей, тому основу зелено-го масиву становлять 43 види та декоративні форми місцевих порід (*Juniperus communis* L., *Larix decidua* Mill., *Picea abies* Karsten, *Pinus silvestris* L., *Taxus baccata* L., *Acer campestre* L., *Acer platanoides* L., A. p. 'Globosa', *A. pseudoplatanus* L., A. p. 'Aureo-variegata', A. p. 'Purpurea', *Alnus glutinosa* Gaerth., *Berberis vulgaris* L., *Betula pendula* Roth., *Carpinus betulus* L., *Cerasus avium* Moench, *Cornus sanguinea* L., *Corylus avellana* L., *Crataegus monogyna* Jacq., C. m. 'Roseo-plena', *Euonymus europaea* L., *Fagus silvatica* L., F. s. 'Atropurpurea', F. s. 'Pendula', F. s. 'Roseo-marginata', *Fraxinus excelsior* L., F. e. 'Pendula', F. e. 'Monophylla', *Hedera helix* L., *Padus avium* Mill., *Populus alba* L., *Quercus robur* L., Q. r. 'Fastigiata', *Rubus caesius* L., *Salix alba* L. 'Pendula', *Sambucus nigra* L., *Sorbus aucuparia* L., S. a. 'Pendula', *S. torminalis* Crantz, *Tilia cordata* Mill., *Ulmus scabra* Mill., *Viburnum lantana* L., *V. opulus* L.). Деякі з них представлені великою кількістю екземплярів. Таким чином, на даний час дендрофлора парку включає 155 таксонів. Серед аборигенних порід переважають дерева (33 таксони), кущів та ліан значно менше (відповідно 9 і 1). Інтродуценти за життєвими формами розподілені так: дерев 50 таксонів, кущів 61 таксон, ліан один таксон.

За час спостережень чітко помітна тенденція до збільшення видового складу насаджень парку.

Джерелом постачання посадкового матеріалу є розсадники ботанічного саду ЧНУ, де проводиться випробування рослин у даних умовах, а саме: вивчення зимостійкості, декоративних якостей, екологічних особливостей і пристосування ритму розвитку до кліматичних умов регіону.

Основою художніх композицій парку є вікові дерева *Pinus nigra*, *P. strobus*, *Thuja occidentalis*, *Tsuga canadensis*, *Acer negundo*, *A. pseudoplatanus* 'Atropurpurea', *A. saccharinum*, *Aesculus hippocastanum*, *Crataegus monogyna* 'Roseo plena', *Fagus silvatica* 'Atropurpurea', F.s.'Pendula', F.s.'Roseo-marginata', *Liriodendron tulipifera*, *Platanus x acerifolia*, *Populus alba*, *P. deltoides*, *Quercus borealis*, Q. macrocarpa, Q. robur 'Fastigiata', *Robinia pseudoacacia*, *Salix alba* 'Vitellina pendula', група з 4 дерев *Ginkgo biloba*, серед яких два жіночі екземпляри – єдине на Буковині джерело отримання життєздатного насіння, *Taxus baccata*, що занесений до Червоної книги України та ін. Перелічені породи становлять історичну, біологічну та наукову цінність цього заповідного об'єкта. Зростаючи в жорстоких умовах центральної частини міста, вони успішно перенесли вплив несприятливих факторів зовнішнього середовища і при цьому зберегли цінні декоративні якості.

Зведення різного роду будівель, функціонування заводу, викиди автотранспорту негативно вплинули на загальний стан насаджень в цілому та збереження окремих видів рослин. Під дією цих факторів за останні три десятиліття з насаджень парку зникли такі цінні та унікальні породи: *Taxodium distichum*, *Acer ginnala*, *Corylus maxima*, *Gymnocladus dioica*, *Juglans cinerea*, *Styphnolobium japonicum*. Проте ЦПКіВ ім. Т.Г. Шевченка є одним з найбагатших за видовим складом парків Буковини. Тому основним завданням на даному етапі є збереження його як єдиного цілісного організму. У цьому плані першочерговою справою повинна бути охорона всіх насаджень парку, а особливо рідкісних і унікальних порід, що тут зростають. Зведення до мінімуму будівельних робіт на території цього заповідного об'єкта, заборона проїзду автомобільного транспорту, вигулювання собак дуже посприяли б виконанню цього завдання. Особливу увагу необхідно звернути на проведення санітарних рубань і доглядових рубань з метою оздоровлення насаджень і освітлення окремих загущених ділянок, на яких через повне зімкнення крон відсутні навіть тіневитривалі лісові трав'янисті рослини. Щорічне прибирання з-під дерев та з газонів опалого листя призводить до збіднення ґрунту, оголення кореневої системи дерев і кущів, пошкодження й навіть знищення окремих рослин. У зв'язку з цим для кращого розвитку паркових насаджень, підвищення їх стійкості та декоративних якостей необхідне регулярне підживлення рослин. Відновлення порід, що з певних причин випали з колекції парку, ще більше піднесло б велич цього заповідного куточка міста.

Зважаючи на перевагу в насадженні парку кущів, при підборі для поповнення асортименту паркових порід слід звернути увагу на дерева першої величини, декоративні форми як голо-, так і покритонасінних, а також тіневитривалі кущі та ліани. Підібрані для цього види повинні пройти випробування в даних умовах, мати високі показники стійкості та яскраві декоративні якості.

Виконання цих завдань сприятиме покращенню екологічної ситуації, облаштуванню нових затишних куточків і (при бережливому ставленні відвідувачів до насаджень) створенню ще кращих умов для відпочинку мешканців і гостей міста.

Література

1. Червона книга України. Рослинний світ. – К.: Укр. енциклопедія, 1996. – 608 с.

УДК 712.27(477)

Ст. наук. співроб. М.І. Шумик¹, канд. біол. наук;
ст. наук. співроб. Т.С. Сченіцька, канд. біол. наук – м. Київ

ДЕЯКІ ТЕНДЕНЦІЇ У РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ДЕКОРАТИВНОГО РОЗСАДНИЦТВА В УКРАЇНІ

Загострено увагу до головних проблем вибору рослин для декоративного оздоблення садів та парків України в залежності від умов зростання, що пов'язане як із зберіганням посадкового матеріалу, адаптованого до місцевих кліматичних умов, так і з браком спеціалізованої вітчизняної літератури і кваліфікованих спеціалістів. Також дано оцінку якості, ціни посадкового матеріалу, імпортованого з розсадників Західної Європи. Зазначено неможливість прийняття практики пересадки таких дерев і чагарників.

¹ Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України
3. Озеленення населених місць

Some trends of contemporary ornamental nursery development in Ukraine

In paper the basic problems of a choice of plants for modern ornamentation of gardens and parks of Ukraine in conditions of growing demand are stated. It is connected, as to shortage of the landing material, adapted to local climatic conditions, and with lack of the special domestic literature and qualified specialists. The estimation to quality, cost landing of material imported from nurseries of Western Europe is given. Is marked unacceptability diction of wilding trees and shrubs.

На жаль, у наш час красиво оформлені, гарно сплановані й дбайливо доглянуті сади та парки – приємна несподіванка й велика рідкість. На наш погляд, однією з головних причин такої ситуації є відсутність якісного посадкового матеріалу і біологічних знань про рослини, що можуть бути адаптовані до місцевих умов.

Вивчаючи архівні матеріали й старі садові видання, де трапляються описи старовинних парків, дивуюсь втраченому багатству рослин, що вирощувались тоді у садах і парках України [1]. І коли у державі створилась нова економічна ситуація, виявилось, що задовольнити несподівано великий попит на посадковий матеріал вітчизняному виробнику просто нічим. В окремих декоративних розсадниках за декілька років були розпродані навіть маточники та колекції, що призвело до їх поступового занепаду. Багато й наукових закладів, що володіли унікальними колекціями, не змогли сумістити наукові дослідження з практичними результатами по вирощуванню посадкового матеріалу, сподіваючись на фінансову підтримку держави. Ситуація змінилась з виникненням фірм, які імпортують посадковий матеріал з розсадників Західної Європи. Ці малочисельні поки що фірми і садові центри тимчасово наповнили практично пустий ринок. Разом з тим відсутність належної наукової бази та кваліфікованих спеціалістів у таких фірм створює немало проблем при застосуванні запропонованого ними асортименту рослин.

Перекладні видання з сучасного декоративного садівництва рясніють привабливими картинками й чудовим асортиментом без оцінки місцевих кліматичних особливостей. Вітчизняної ж спеціальної літератури з рекомендаціями з адаптованого асортименту поки що недостатньо. У зв'язку з цим багато рослин нашому покупцю незнайомі не лише за назвою (нерідко через неправильну інформацію продавця), а й за їх біологічними особливостями.

Непогано зарекомендували себе рослини з закритою кореневою системою, що вирощуються у пластикових контейнерах з торф'яним субстратом, які можна висаджувати протягом усього вегетаційного періоду. Ціни на такий матеріал, як правило, значні, тому при покупці треба уважно оцінити їх стан (підсушування, наявність захворювань й пошкоджень). Оскільки інформація про походження, способи розмноження й вирощування, як правило, не надається або й часто невірна, то оцінити ступінь адаптованості цих рослин практично неможливо. Для зниження вартості деякі рослини продають не у контейнерах, а з грудкою землі, спактованим у мішковину. У цьому випадку часто відзначається невідповідність сорту, виникають проблеми з транспортуванням, особливо крупноміру, а приживлюваність – далеко не стовідсоткова. Загалом, практично половина завізного матеріалу потребує певної адаптації, визначальними чинниками якої є морозостійкість, ґрунтові умови, умови зволоження та сонячна радіація.

Проблематичними й економічно недоцільними ("скупий платить двічі") є покупки посадкового матеріалу вздовж автошляхів й абсолютно неприйнятними є потворне викопування дикорослих дерев і кущів. Особливо при цьому потерпають ялини, сосни і ялівці. Вже у перші місяці після такої пересадки гине до 70 % рослин, а через рік-два й інші. Чи варто обкрадати нащадків, збіднюючи таким чином ліси й лісопарки? Звичайно, ідеальний варіант – це покупка якісного посадкового матеріалу у найближчому розсаднику, де ці рослини вирощені та є адаптованими до місцевих умов. Тут можна отримати й консультацію спеціаліста про особливості подальшої культури придбаних рослин. Контейнерна культура вигідно відрізняється високою приживлюваністю протягом усього вегетаційного періоду, й опрацювання технології її вирощування є невідкладною справою. Тому ботанічні сади й дендропарки можуть бути законодавцями у вирощуванні рідких і декоративних видів, форм й сортів інтродукованих рослин. Поки що наші розсадники частіше пропонують матеріал з відкритою кореневою системою. Він є незамінним, коли необхідно висаджувати велику кількість саджанців (жива загорожа, масиви та інше); при цьому технології формування надземної й підземної частин рослин доволі затратні, але, незважаючи на їх необхідність, не завжди виконуються, чим значно знижують якість посадкового матеріалу. У цьому випадку приживаються саджанці листяних порід, які при висадці перебувають у стані спокою. Зазначимо, що найкраще приживаються таволги (*Spirea* L.), бірючина звичайна (*Ligustrum vulgare* L.), верби (*Salix*), свидина (*Cornus* L.) і т.д.

Нами обстежено та вивчено таксономічний склад колекцій багатьох ботанічних садів, дендропарків та інших співпрофільних організацій з метою підбору оптимального асортименту рослин для озеленення та методів їх розмноження. Головним підсумком проведеного дослідження є, на нашу думку, необхідність омолодження маточників декоративних форм рослин, що розмножуються вегетативно, шляхом селекційного добору у процесі насіннєвого розмноження. Така необхідність зумовлена тим, що на даному етапі у процесі вегетативного розмноження отриманий посадковий матеріал уже фізіологічно старий і, як правило, швидко втрачає декоративність та біологічну стійкість. Завдяки насіннєвому розмноженню можна відібрати високодекоративні форми, які внаслідок свого походження мають ширший спектр адаптаційних можливостей у несприятливих умовах. Звичайно, відбір у принципі відбувається лише за фенотипом, тоді як взаємодія фенотипу і навколишнього середовища визначає загальний розвиток і репродуктивний успіх фітоорганізму. Слід брати до уваги й те, що майже всі ознаки у популяції формуються взаємодією багатьох генів, тому фенотипічно схожі рослинні форми можуть сильно розрізнятися генотипами [4, 5]. У цьому випадку бажаний наслідок у ході селекційного добору буде визначатися тривалістю його проведення, оскільки при чіткому й методичному відборі на ту чи іншу ознаку (наприклад, вузькоколоноподібна форма крони), зазвичай відбувається нагромадження тих алелей, що відповідають за вираження зазначеної ознаки і зникнення тих алелей, які цьому перешкоджають. Вагомою стороною природи селекційного добору є здатність відібраної за фенотипом форми протистояти несприятливим факторам довкілля. Строгий відбір за однією ознакою може призвести до нагромадження такої кількості негативних ефектів, що організм не буде здатний до виживання (втрата зимостійкості у наших умовах є чи не головним лімітуючим фактором). Тому добір видів, форм, сортів

для розмноження повинен робитися за декількома ознаками, які є визначальними для успішного розвитку фітоорганізму у певному кліматичному районі.

Таким чином, з високою ймовірністю можна прогнозувати успішний розвиток тих розсадників, які при науковому підході на належному методичному рівні будуть розмножувати й вирощувати якісний посадковий матеріал.

Наш власний досвід та ознайомлення з роботою декоративних розсадників свідчить про необхідність їх спеціалізації у виборі асортименту рослин для розмноження. Особливо це актуально для ботанічних садів, які, як правило, не можуть виділити великих площ для вирощування посадкового матеріалу. Ми зосередились на розмноженні тих культур, що вже користуються попитом чи, за нашим прогнозом, будуть мати попит при належній інформаційно-просвітницькій діяльності закладу. Це ряд форм і видів шпилькових, види й сорти бузку, магнолії, рододендрона й низка інтродукованих красиво квітучих чагарників (таблиця).

Мине ще немало часу, поки в Україні з'являться регіональні розсадники з сучасними технологіями і виробництвом. Це потребує великих економічних затрат. Однак є проблема і рішення, є позитивні приклади, які дають змогу сподіватися на відродження вітчизняних розсадників.

Табл. Загальний асортимент рослин, що розмножуються у ботанічному саду (загальносадівський розсадник)

Назва рослин		Примітки
українська	латинська	
Шпилькові рослини		
Модрина європейська	Larix decidua	Масове розмноження
Модрина японська	Larix kaempferi Carr	Масове розмноження
Псевдотсуга сиза	Pseudotsuga glauca	
Туя західна	Thuja occidentalis	
Туя західна 'Даніка'	Thuja occidentalis 'Danica'	Пріоритетний напрямок
Туя західна 'Жовта'	Thuja occidentalis 'Lutea'	
Туя західна 'Золотистокінчикова'	Thuja occidentalis 'Aureo-spicata'	
Туя західна 'Куляста'	Thuja occidentalis 'Globosa'	
Широкогілочник східний	Platycladus orientalis	
Ялівець горизонтальний	Juniperus horizontalis	
Ялівець козацький	Juniperus sabina	Масове розмноження
Смерека звичайна	Picea excelsa	Масове розмноження
Смерека колюча	Picea pungens	
Ялиця біла (європейська)	Abies alba	
Листяні рослини		
Барбарис звичайний	Berberis vulgaris L	
Барбарис Тунберга	Berberis thunbergii DC	
Бархат амурський	Phellodendron amurense Rupr.	
Бірючина звичайна	Ligustrum vulgare L.	Масове розмноження
Бобівник анагіролистий (золотий дощ)	Laburnum anagyroides Medic	
Буддлея черволисна	Buddleia alternifolia Maxim.	
Бузок звичайний	Syringa vulgaris L.	Прищипа для окуліровки
Бузок звичайний (2-річні окулянти, сорти)	Syringa vulgaris L.	Пріоритетний напрямок

Бундук канадський	<i>Gymnocladus dioica</i> L.	
Вейгела квітуча	<i>Weigela florida</i> (Bge) F. DC.	
Верба гібридна	<i>Salix matsudana</i> 'Tortuosa' Koidz.	Пріоритетний напрямок
Верба ламка ф. сферична	<i>Salix fragilis</i> 'Bullata'	Масове розмноження
Гіркокаштан звичайний	<i>Aesculus hippocastanum</i> L.	
Горобинник горобинилистий	<i>Sorbaria sorbifolia</i> L.	
Гортензія великолиста	<i>Hydrangea macrophylla</i> Thunb.	Пріоритетний напрямок
Гортензія деревовидна	<i>Hydrangea arborescens</i> L.	Масове розмноження
Гортензія деревовидна ф. великоквіткова	<i>Hydrangea arborescens</i> 'Grandiflora' L.	Масове розмноження
Габ звичайний (під стрижку)	<i>Carpinus betulus</i> L.	Пріоритетний напрямок
Дейція витончена	<i>Deutzia gracilis</i> Sieb. et Zucc.	
Дейція шорстка ф. махрова	<i>Deutzia scabra</i> 'Candidissima'	Масове розмноження
Дерен білий	<i>Cornus alba</i> L.	
Дуб звичайний	<i>Quercus robur</i> L.	
Дуб звичайний ф. пірамідальна	<i>Quercus robur</i> 'Fastigiata' L.	
Екзохорда Королькова	<i>Exochorda korolkovii</i> Lav.	Пріоритетний напрямок
Ірга вільхоста	<i>Amelanchier alnifolia</i> Nutt.	
Катальпа прекрасна	<i>Catalpa spiciosa</i> (Warder ex Barney) Warder ex Engelm.	Пріоритетний напрямок
Керія японська ф. махрова	<i>Kerria japonica</i> 'Plena'	Пріоритетний напрямок
Клен гостролистий 'Кулястий'	<i>Acer platanoides</i> 'Globosa'	Пріоритетний напрямок
Ліщина деревовидна	<i>Corylus colurna</i> L.	
Липа дрібнолиста	<i>Tilia cordata</i> L.	
Магнолія (різні види та сорти)	<i>Magnolia</i> L.	Пріоритетний напрямок
Півонія деревовидна	<i>Paeonia suffruticosa</i> Andr.	Пріоритетний напрямок
Пираканта червона	<i>Pyracantha coccinea</i> Roem.	Пріоритетний напрямок
Пухирник кілікія	<i>Physocarpus ciliciliae</i> L.	
Рододендрон (різні види та сорти)	<i>Rhododendron</i> L.	Пріоритетний напрямок
Самшит вічнозелений	<i>Buxus sempervirens</i> L.	Пріоритетний напрямок
Смородина золотиста	<i>Ribes aureum</i> Pursh.	Масове розмноження
Таволга Вангуттова	<i>Spiraea vanhouttei</i> (Briot.)	Масове розмноження
Таволга бузкоцвіта	<i>Spiraea syringaeiflora</i> Lem.	Масове розмноження
Таволга дібровколиста	<i>Spiraea chamaedrifolia</i> L.	Масове розмноження
Таволга середня	<i>Spiraea media</i> Schmidt.	Масове розмноження
Таволга японська	<i>Spiraea japonica</i> L.	Масове розмноження
Таволга японська 'Низька'	<i>Spiraea japonica</i> 'Nana'	Масове розмноження
Таволга японська 'Альпіна'	<i>Spiraea japonica</i> 'Alpina'	Масове розмноження
Тамарикс стрункий	<i>Tamarix gracilis</i> Willd.	Масове розмноження
Тамарикс чотиричотинковий	<i>Tamarix tetrandra</i> Pall.	
Терен звичайний	<i>Prunus spinosa</i> L.	

Троянди (сорт)	Rosa L.	Пріоритетний напрям
Троянди штамбові	Rosa L.	Пріоритетний напрям
Форзиція поникла	Forsythia suspensa (Thunb.) Vahl.	Масове розмноження
Форзиція середня	Forsythia intermedia Zab.	Масове розмноження
Чубушник звичайний	Philadelphus coronarius L.	Масове розмноження
Чубушник (сорт)	Philadelphus L.	Масове розмноження
Ясень звичайний 'Плакучий'	Fraxinus excelsior 'Pendula'	Пріоритетний напрям

Література

1. Вольф Э.Л. Декоративные кустарники и деревья для садов и парков. Их выбор и культура в разных полосах России. – СПб.: Изд-во А.Ф.Дабриена, 1915. – 462 с.
2. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Голонасінні: Довідник/ М.А.Кохно, В.І.Гордієнко, Г.С.Захаренко та ін.. За ред. Кохно М.А., Кузнецова С.І.; НАН України, НБС ім. М.М.Гришка. – К.: Вища школа, 2001. – 207 с.
3. Деревья и кустарники, культивируемые в Украинской ССР. Покрываетеменные/ Под ред. Кохно Н.А. – К.: Наук. думка, 1986. – 720 с.
4. Рейв П., Эверт р., Айкхорн С. Современная ботаника: В 2-х т. Т. 1: Пер. с англ. – М.: Мир, 1990. – 348 с.
5. Рейв П., Эверт р., Айкхорн С. Современная ботаника: В 2-х т. Т. 2: Пер. с англ. – М.: Мир, 1990. – 344 с.

УДК 634.0.27

Аспір. О.О. Прокоф'єва¹ – м. Сімферополь

ІНФОРМАЦІЙНА ОСНОВА ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ МОНІТОРИНГУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІСТОРИЧНИХ ПАРКІВ ПІВДЕННОГО БЕРЕГА КРИМУ (НА ПРИКЛАДІ АЛУПКІНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПАЛАЦОВО-ПАРКОВОГО МУЗЕЮ-ЗАПОВІДНИКА)

Загострено увагу на необхідності вивчення процесів, що проходять у парках – пам'ятках ландшафтно-архітектури Південного берега Криму, аналізу їхньої ландшафтно-архітектурної структури з метою їх оптимізації. З використанням технології геоінформаційних систем (ГІС), що дозволяє враховувати всі отримані інформаційні параметри, створено систему моніторингу парків. Для Алупкінського парку був створений комплекс векторних картосхем і ситуаційних планів, в який було внесено інформацію про екологічні та біологічні умови паркових дерев.

Doctorate O.O. Prokof'eva – Simferopol'

Informative basis for monitoring of Crimean southern coast historical parks (example of Alupka state palace-park museum-reserve)

Now there was a necessity of study of processes occurring in parks-monuments of landscape architecture of a Southern coast of Crimea, analysis of their landscape-architectural structure with the purpose of optimization of management by them. The necessary requirements showed to system, allowing to make the account of the available items of information, has the technology of geoinformation systems (GIS). For Alupka park the complex vector map and of the plans was created, where the information on a ecological and biological condition of park's trees was brought in.

У теперішній час з'явилася гостра необхідність у систематизації інформації про стан парків – пам'ятників садово-паркового мистецтва Південного берега Криму. Ця необхідність пов'язана, з одного боку, з деградацією деяких палацово-паркових комплексів, а з іншого – з великим рекреаційним навантаженням.

Після прийняття Криму до складу Російської імперії почалося освоєння його території російськими поселенцями. Російське дворянство, оцінивши унікальність кліматичних умов, своєрідність пейзажу, ініціювало створення тут садів і палацово-паркових комплексів. При будівництві брали до уваги особливості рельєфу, обмеження доступних для будівництва територій. Традиційно парк створювався як витвір архітектури, в якому рослини були одним з елементів живописних паркових композицій.

У радянські часи змінився підхід до догляду за парками: їх стали розглядати як колекцію цінних порід дерев і чагарників, що продовжується і у наш час, хоча закон України про природо-заповідний фонд передбачає охорону парків як витвору мистецтва [1].

Деякі дослідники розглядають паркову рослинність як "рослинні спільноти" з виявленням ярусів, деревостану, травостою [3, 4].

Такий підхід може знищити ідею паркового комплексу. Живописний вигляд парку можна підтримувати тільки при старанному догляді, своєчасному обрізуванні дерев і чагарників, знищенні дикої порослі, проведенні санітарних, реконструктивних рубань. Такі заходи необхідні, тому що парк являє собою штучно створений ландшафт і не спроможний до саморегуляції та тривалого існування без втручання людини.

Кожний парковий комплекс був задуманий архітектором-паркобудівельником як витвір садово-паркового мистецтва, а не зібрання рослин на обмеженій території. При цьому враховувались як індивідуальні властивості кожної рослини – колір і структура листків, загальний габітус, будова стовбура і крони, так і властивості композиційних груп. Зовнішній вигляд насаджень розраховувався на тривалу перспективу. Вік парків-пам'ятників садово-паркового мистецтва перевищує сто років. Тому необхідно зауважити, що багато дерев досягли зрілості та критичного моменту свого розвитку. Звідси витікає потреба вивчення процесів, що відбуваються у парках, аналізу їх ландшафтно-архітектурної структури з метою оптимізації управління ними. До поняття управління ми включасмо дії, спрямовані на збереження і розвиток палацово-паркових комплексів: повний облік елементів досліджуваних об'єктів, моніторинг їх стану, аналіз поточних процесів, прийняття заходів з реконструкції та ін.

Ступінь деградації паркових насаджень визначається при подеревній детальній інвентаризації [2]. При цьому важливе значення має виділення найстаріших дерев парку як елементів першорядного ландшафтно-архітектурного задуму. Вік слід визначати за морфологічними ознаками дерев: висота та діаметр стовбура, структура крони. Одним із найважливіших елементів основи моніторингу стану парків є бальна оцінка життєвості дерев і чагарників, яка складається з ряду показників, а саме: ступінь фаутиності, загальна декоративність, здатність до репродуктивності та ін. Доцільно досліджувати сучасну функціонально-територіальну диференціацію палацово-паркових комплексів [2].

¹ Нікітський ботанічний сад, Національний науковий центр